

Szépek Szépe: a Taj Mahal

A Hotel Akbar udvarra nyíló szobájában ülök, karavánszeráji kényelemben. Ugyanis az Akbar valóban, inkább szeráj, mint szálló. Impozáns bejárat, kicsiny előtér néhány asztallal és bambusz székekkel, nagy recepciós pult, mögötte nyílik a hodályszerű étterem, de a szobákba egytől egyig a nagy, meglehetősen kopár udvarról lehet belépni. Deszkákból összerótt ajtó, a szobában hatalmas ágy, és más semmi. Asztal, szék már be sem férne a királyi – Akbar volt a legnagyobb szabású mogul uralkodó a XVI. században – fekhelytől, szekrény gyanánt pedig fali fülkék szolgálnak. A fürdőszobában, mert azért az van, de nem túlozták el, a szokásos zuhanycső, kézmosó, az enyh-hely „eastern style” (keleti stílus), azaz két lábnym között a lik. Ez a létesítmény különös fontossággal bír számomra, mivel még nem vagyok teljesen rendben. Választási lehetőségem nem volt, de végül is nem lényeg, hogy milyen stílusú, ám tiszta minden, és ennyi elég. Érdekessége még ennek a szállónak, hogy nincsen 13-as számú szobája. Van 11, 12, 14, 15 – ez az enyém. A tizenharmadikat elkeverték valahová. Európai babona jelenléte itt? Meglehet.

A vonaton kicsit elbambultam, így, amikor megláttam egy állomáson az Agra feliratot, le is ugrottam a kocsiból. De nagyon jól tettem, noha véletlenül, hogy leszálltam. Ez volt ugyanis a Fort Agra megálló, nagyon közel céljaimhoz, az agrai erődhöz és a Taj Mahalhoz. Ez ugyan már csak később derült ki, de így is tudtam örülni neki. Kiürült a peron, hagyom elmenni az erőszakosabb riksásokat, amikor elém áll egy megtermett fickó, szájában aranybányával. Négy arany foga van a baloldalon. Ragyogóan – a szó legszorosabb értelmében! – mosolyogva kérdezi úti célomat.

- Valami olcsó hotelba, nem messze a Tajtól.

- Tudok egy jót, az Akbart. Mehetünk is.

- Nono – emelem föl az ujjam – mennyiért?

- Negyven rupi. Oké?

A Fort Agra, vagy, ahogy a színe után nevezik, és persze, nem szabad összekeverni delhi névrokonával, Red Fort fala alatt robogunk. A motorzúgást túlkiabálva próbál valamit magyarázni, de – hogy őszinte legyek – nem veszem a fáradságot, hogy meg is értsem. Elfogy az erődfal, tágas, parkos területen vágatunk, majd elegáns ívben befordulunk jobbra egy kerítés-résen, és nagy fékcsikorgással megtorpan a masina.

- Megérkeztünk! – int olyan királyi mozdulattal az épület felé, mintha a palotája lenne. Ez volt az Akbar, és ő Deepak Bhasin, ragaszkodó riksásom.

Miután, egy jó óra múlva, szobámból – ahol pakoláztam, jegyzeteltem, értekeztem perisztaltikámmal állapota felől – visszatérek a recepcióra az útlevelemért, nagy meglepetésemre ott találom Deepakot. Ennek a fickónak itt a székhelye? Nem, engem vár. Int, ami részben köszönés, részben invitálás. Leülök az asztalka mellé, és várom, mit akar?

A megszokottal egyezően kikérdez: ki vagyok, honnan jöttem. Meglepetésemre rávágja, igen, tudja, Magyarország kis ország, Budapest a fővárosa. Én pesti vagyok-e? Térképet skiccelek föl egy darab papírra, elmagyarázom a megyéket – nem, ezek nem államok, csak megyék – berajzolom Balassagyarmatot. Belelendülök a földrajz és történelem órába, lerajzolom a magyar címet is. Nagyon tetszik nekik – mivel már a portás is, a szakács is ott tátják a szájukat –, különösen a Szent Korona.

- Hányan laknak Magyarországon? – kérdezi valamelyikőjük. Mondom: körülbelül tíz millióan. Összenéznek.

- Ó, hát akkor ti mindannyian ismeritek egymást! – mondja a szakács nagy csodálkozással.

Jót nevetünk a beköpésén. Deepak komolyra fordítja a szót. Terveimről kérdez. Mondom: ma körül szeretnék nézni a városban, holnap a Tajba szándékszem menni, és holnapután már utazom is tovább Jaipurba.

- No – bök rám mutatójával hirtelen – we'll go to Taj today! Nem, a Tajba ma megyünk!

Csak úgy csattannak a „t” hangjai. Akár egy őrmester, úgy mordul rám. Jócskán meg is lepődöm, többek között a többes számon. Látja rajtam a megrökönyödést, szelídebbre vált.

- Ma péntek van – magyarázza – és pénteken ingyen mehetsz be a Tajba. Más napokon 1000 rúpia a belépőjegy. Holnap pedig elmegyünk Fatehpur Sikribe, Akbar császár palotájába.

Úgy néz rám, mintha éppen most kínálta volna föl Shah Jehan kincseit. Rémlik nekem Fatehpur, valahol olvastam róla valamit. Annyit tudok csak, hogy nincsen túl messze Agrától, meg a mogul császárokkal van kapcsolatban, de részben nem jártam utána, részben meg nem is volt szándékomban Agra körül utazgatni. De így, hogy most már „megyünk”, nem vitatkozom. Menjünk.

- Holnap én nem érek rá – pontosít – az unokaöcsém visz majd el, autóval. 37 kilométer, jobb kocsival, mint riksával.

- És mennyibe fog ez nekem kerülni?

- 400 rupi. Olcsó!

- Jól van – egyezem bele – de most el kellene menni a főpostára, aztán pénzt váltani, meg a pályaudvarra.

- Oda minek?

- Meg szeretném venni a jegyemet Jaipurba.

- Nem vonattal mész, hanem busszal!

Tetszik a fickó stílusa. Megyünk! Nem azzal mész! Délután egyéb is elhangzik: Ide bemegyünk! Ezt megveszed! Engedelmesen bementem, de nem vettem meg. De ezt a buszügyet furcsállom.

- Jaipur csak 230 kilométer. A vonat hajnalban indul, a másik délután. Busszal reggel indulhatsz, nem kell korán kelni. Az út nem hosszú, gyorsan odaérsz.

Kezdem megszokni az itteni távolság-fogalmakat. Deepak olyan lekicsinylően legyint a 230 km-re, mint én otthon a Gyarmat-Vác távolságra. Pedig ez a 230 Magyarország, keresztben.

Elintézek mindent, a buszjegyet is megveszem, mehetünk is a Tajhoz.

- Ezen az utcán lemész, a sarkon jobbra fordulsz, ott a bejárat. Nem tudok közelebb menni, itt megvárlak. Meddig maradsz?

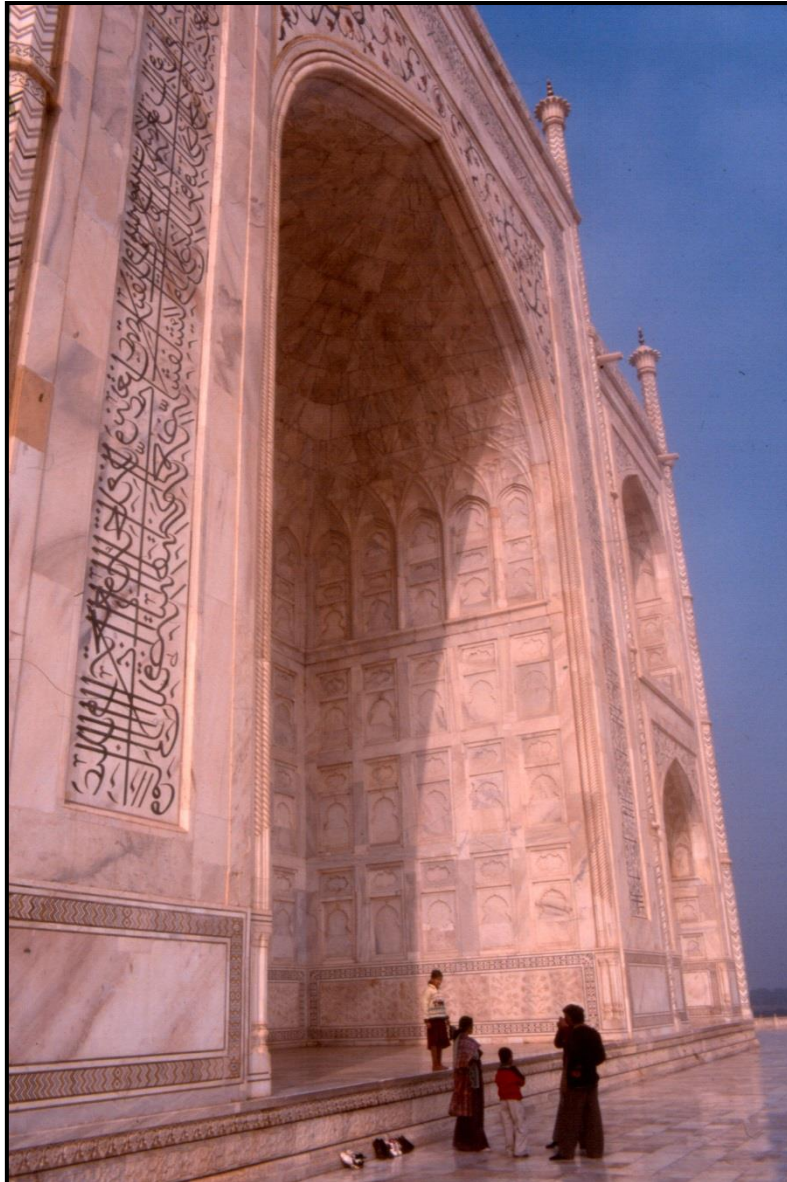
- Nem tudom, egy órát bizonyosan.

Három lett belőle. A bejáratnál hosszú sor, katona vigyázza a rendet. Furcsa módon nem a fényképezőgépet, hanem a gyufát, cigarettát kell leadni. A Nyugati Kapun keresztül lépek be a Taj területére, de innen még nem látszik az épület, ez egy előkert, majd a következő kapu lesz az, ott balra, a Taj Gate, amin áthaladva szembe kerülhetek a Szépek Szépével.

Eltekintek most minden adattól: magasság, szélesség, az építkezés időtartama, miegyéb. Nem kellene. Csak Mumtaz Mahal, Shah Jehan, és a Taj.

Révülten állok a Taj Gate íve alatt. A ragyogóan kék ég alatt, hófehéren, csillogón, emberen túli, istennői méltósággal mosolyog rám. Légies, könnyed, titokzatos. A két oldalán strázsáló vörös mecsetek közül felrebben – nem, nem jó a szó, ijedtséget, hirtelen mozdulatot jelent – fölmagasztosul, bátorít, hív, átölel. S ahogy közeledsz feléje, nem mérete; jósága, nyugalma lesz egyre nagyobb. Hozzá simulni vágysz, ölelő karjai közé bújni.

Nagyon szerethette Shah Jehan Mumtaz Mahalt, hogy megálmodta ezt az emlékművet; márványból újra teremtve azt, aki meghalt. Érezni kell a Tajot, Shah Jehan szemével nézni. Úgy, ahogyan ő nézhette, láthatta erődbeli rabságából, magányából. Az építményben Mumtazt látta, nem a márványt, minaretet, kupolát, intarziát.

A Taj Mahal főkapuja, más szögből, mint az általában ismert fotókon.

Lehetne oldalakat írogatni, kortörténeti és építészeti elemzéseket kidolgozni, technikai részletekről szövegelni, intarziáról, féldrágakövekről – de minek? Szakajtónyi szakirodalma van. Valahol azt olvastam, hogy a Taj nem egyéb, mint márvány-tejszínhab gicces tortadísz. Hát fene a jó dolgát annak, aki ezt leírta! Kóstolja meg, törjön bele a foga! Nincs az ilyen idétlennek szeme, ráadásul földhözragadt, stílustalan.

Az épület belsejében nem időztem túl sokat, annak ellenére, hogy fantasztikus ez a belső tér is. Ráadásul mindkettőjük szarkofágja, pontosabban kenotáfja, jelképes sírja különlegesen szép remekmű. Ám Indiában nagyon sok az indus, és rengeteg a nevetlen indus. Ahelyett, hogy megilletődötten tisztelegtek volna a császár és felesége emléke előtt, bárdolatlan módon szölongatták a visszhangot, ami, persze füttyült rájuk, hiszen annyian voltak. Jó hangosan szölongatták egymást is, rikoltoztak a gyerekek, velük rikoltoztak az anyák, egyszóval, nagyon élvezték, hogy ingyen jöhettek be a Tajba. Ki is jöttem mihamar. Átsétáltam a Taj másik oldalára, a Jamuna folyó felé. Elgondoltam: micsoda látvány lenne, ha Shah Jehan megvalósíthatta volna eredeti tervét, és a folyó túlsó partján megépült volna az ő síremléke is. Fekete márvány tükörképe a Tajnak, s a kettőt híd kötötte volna össze. Sajnos, ez nem valósulhatott meg, mivel szerető gyermeke, Mumtaz harmadik fia, a későbbi Aurangzeb

császár, letaszította a trónról, házi őrizet alá helyezte a Red Fortban, és a síremlékre szánt pénzt elhárította. Ez az Aurangzeb fiú – már írtam – Varanasiban is alkotott: ott templomot rombolt...

Deepak szerint a Red Fort is ingyenes pénteken. Hát nem az. Ugyan az a helyzet, mint Delhiben, csak itt vastagabban. A belépti díj indiainak 10 rupi, külföldinek ugyanennyi, dollárban. Az ördögbe is, nem megyek be!

Az Akbar éttermében ülök, itt sokkal kényelmesebben lehet írni, mint a szobámban, az ágyon heverészve. A mai nap is jó strapás nap volt. A lábaimat alig érzem. De kezdjem az elején. Reggel 9-re érkezett az unokaöccs, fiatal, szótlan legény, meglepően jó karban lévő kocsival. Most látom csak, mekkora város Agra, hosszú időbe telik, míg átérünk rajta, s kint vagyunk a Fatehpur felé vezető úton. A térképről látom: a harmadik falu Sikri. Elég unalmas a vidék, rizsföldek, ritkán kisebb facsoportok. Az utolsó szakaszt a medvetáncolatok teszik érdekessé. Érdekessé? Inkább elkedvetlenítővé. Megállítom az autót az egyik mellett. Szerencsétlen fekete ördög, kócos a bundája, az orrsövényén átverve acélkarika, hosszú kötél belefűzve. A sok rángatástól szinte leszakadt az orra. Gazdája a kötelet rántva, a másik kezében lévő vastag bottal utasítja felállásra, leülésre, lefekvésre. Erősen kapacitál, hogy üljek szegény jószág hátára. Nem ülök. Megveregetem a fejét. Letargikusan tűri. Rabszolgává silányított, depressziós állat. A gazdáját kellene eligazítani a husáanggal. Indulnék, ám ő pénzt kér.

- Mennyit?

- Mennyit adsz? Majd a medve megmondja, elég-e.

- Ötvenet?

- No pipti, no pipti – kiáltozza, a medve is nemet integet.

- Hundred, hundred (száz, száz) – folytatja a rikoltozást, s a medve igenlően bólogat.

Nem adok egy vasat sem. Beülök a kocsiba, elporzunk. Gondolom, széttépetne a medvével, ha ez az apatikus pára képes lenne rá.

Megbántam volna, ha kihagyom Fatehpur Sikrit, Akbar vörös homokkő palotáját. Voltaképpen kisebb-nagyobb épületek komplexuma; óriási udvarokkal, hatalmas istállóval, kertekkel, vízmedencével – nem is lehet átlátni az egészet, sőt, rendszert sem igen találni benne; zezugos labirintus. Gyönyörű faragások, kőcsipke ablakok, jellegzetes mogul-indiai tornyok, oszlopsorok – nem lehet betelni vele. Valószínű, hogy az élet az udvarokon zajlott, az épületeket árkádsor futja körbe, belül nincsenek nagy termek, fogadóhelyiségek. Sajnos, egyik palota emeletére sem lehet fölmenni, bár, valószínű, hogy nem különböznek sokban a földszinttől. Csak a kilátás kedvéért szerettem volna valahová fölászni, hasztalan.

Az istálló hatalmas U alakú építmény, tájékoztatója szerint 106 állat – lovak, tevék, elefántok vegyesen – fért el benne. Vettem a fáradságot, és megszámláltam. Igaza volt a táblának. Érdekessége ennek az istállónak, hogy az állatok fölött lévő tetőt oszlopok tartják, egy-egy oszlopközbe két állat fér. A falban lévő fali fülkébe kapták a táplálékot. Az egész úgy van méretezve, hogy elefántok is beférjenek. Semmi jel sem mutat arra, melyik állásban milyen állat kapott helyet. Feltételezem, hogy elefánt lehetett a legkevesebb.

Akbar császár palotakomplexumának egyik udvara, a csópur udvar.

Jodha Bai palotája, és Beerbal háza egymás közelében állnak. Mindkettőt fantasztikus faragványok díszítik kívül-belül. Növényi motívumok, folyondárok, virágok; geometriai minták, körös-körül futó meander-szerű csíkfáragások. Először Beerbal házára is azt hittem, asszony lakrésze, az Agra útikönyvből derül ki, hogy Beerbal, eredeti nevén Mahesh Dass, nagyon intelligens férfiú, a császár miniszterelnöke, „egyike az Akbar-udvartartás kilenc ékkövének”

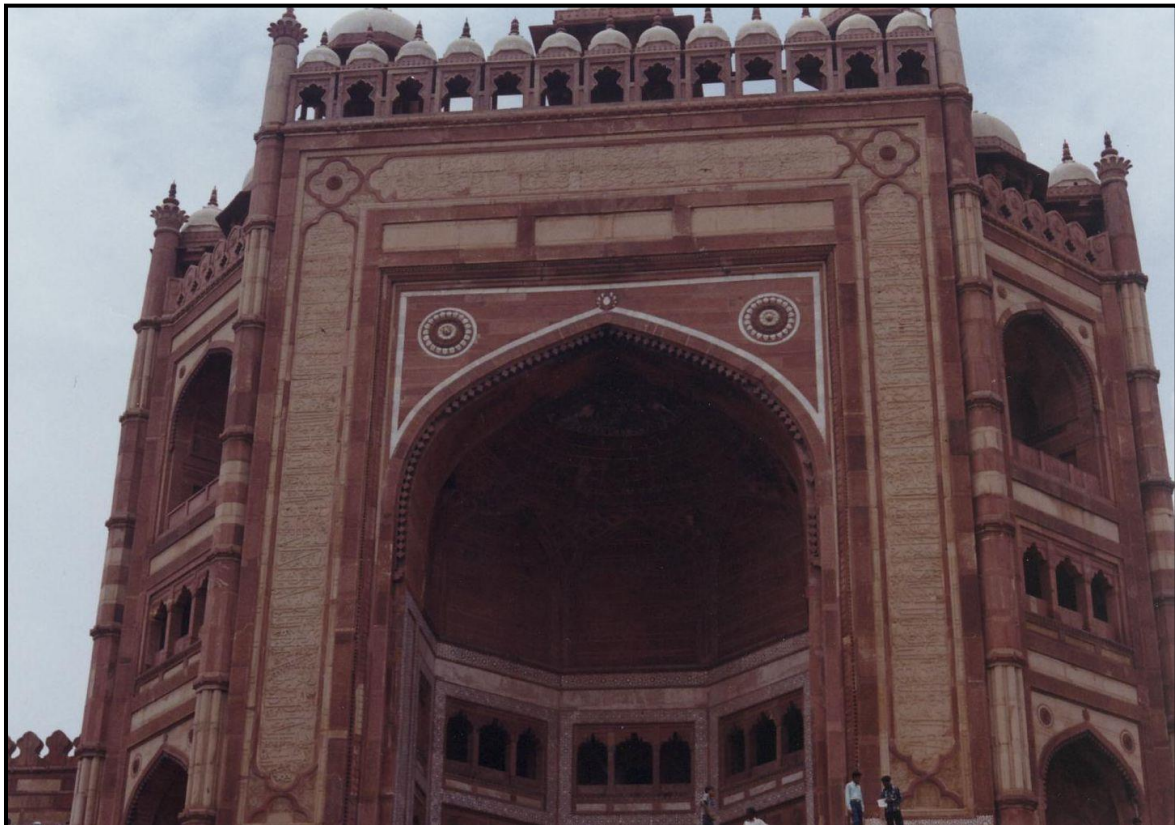
A Panch Mahal oszlopcsarnoka alatt átbújva jutok ki a csópur-udvarra. Ez a palotarész választja el Akbar magánlakosztályát a terület többi részétől. Az udvar a nevét egy játékról kapta. Egy medencében – abban az időben bizonyára kristálytisza víz lehetett benne – oszlopokon, magasra kiemelve a víz színe fölé, áll egy négyszögű asztalféleség, legalább ötször öt méteres. Négy, nagyon keskeny hidacska vezet be rá. Ezen helyezték el a játéktáblát, amin – állítólag – Akbar nagy kedvvel játszott a hozzá közelállókkal, feleségeivel, lányaival. Nem tudom, milyen játék a csópur. Táblája után ítélve valami sakk, vagy dámaszerű társasjáték lehetett.

Ugyanebben az udvarban még két rendkívül fontos épület található: a kincstár, és a fejedelmi jelvények kincstára. A kincstár kiemelt jellegét még az Asztrológus széke is megerősíti. Négy oszlopon nyugvó kőbaldachin alatt üldögélt a mágus, aki az egyik legfontosabb személy volt az udvarban. Minden reggel kifaggatta őt a szultán: aznap milyen ruhát vegyen föl, mit egyen, mit tegyen, és – gondolom, arról is – melyik feleségével legyen kegyes.

A fejedelmi jelvények kincstárát az teszi különösen érdekessé, hogy közepén egyetlen kőoszlop tartja az egész mennyezetet, olyan, mintha cseppkő lenne, holott faragvány.

Udvarából a szultán kis ajtón keresztül léphetett be a Diwan-I-Am, a Nyilvános kihallgatás csarnokának kihallgató-szobájába. Maga a csarnok a falon kívül van, nem más, mint egy bekerített, nagy, téglalap-alakú kert. Nyugati fala a császári stallum – nem tudok rá jobb szót, hatalmas fülkék – ahol a legfőbb méltóságok ültek nyitott, és közepén maga Akbar kőcsipkével zárt helyiségekben. A kérelmezők a másik három fal árkádjai alatt vártak sorokra. A szólított odasietett a kőcsipkéből faragott fal elé, ami mögött csak sejtette az uralkodót, mert hiszen tekintet nem hatol át a kőfüggönyön. Fantasztikus lehetett egy ilyen meghallgatás, és, gondolom, pokolian unalmas. Azt hiszem, ha végre megunt, visszament csópurra játszani. Hiszen senki nem vehette észre, hogy lelépett!

A palotától nyugatra hatalmasodik a Jama Masjid, Maszdzsid dzsámi.

A Jama Masjid főkapuja.

„Ez a mecset a legnagyobb, és leggrandiózusabb építmény Fatehpur Sikriben. Akbar építtette, és formájában másolja a mekkai mecsetet, ahogyan ezt Sheik Salim Chisti elképzelte”. Az Agra-könyv fogalmaz így, én inkább úgy mondanám: borzasztóan nagy. Elvileg a palotából is be lehet jutni egy oldalkapun, én előlről vettem szemügyre, a feljárati lépcső aljáról. Elképesztő! Hatalmas kapuja úgy tornyosul az ember fölé, mint egy haragvó isteni száj. Hát ezen én nem lépek be! De időm sem nagyon van rá, mivel tegnap délután – még Deepakkal tekeregtem valamerre – közösen megállapodtunk, hogy mégis rászánom magam, és csak bemegyek a Red Fortba. Kettőre beszéltük meg a találkozót az Akbar recepcióján. Tehát indulnom kell vissza, Agrába.

Gyors fazonigazítás a hotelben, és egy még gyorsabb ebéd. Míg Deepakot várom, böngészem az Agra-könyvet. Így kezdi az erőd bemutatását: *„Az Agra Fort egyike a legfontosabb erődítményeknek bolygónk arculatán. Vörös homokkőből épült szilárd falakkal erősítették meg. A fejedelmi épületek ma is visszatükrözik a mogul pompát és nagyszerűséget. Akbar, a nagy mogul császár építtette a Jamuna folyó jobb partján, Agra város keleti felén, attól 3 km-re.”* Aztán különböző adatok jönnek, sajnos lábban megadva. Nincsen türelmem átszámítgatni metrikus rendszerre. Ami talán még érdekes lehet a bevezetőben, hogy 8 és $\frac{3}{4}$ évig építették, és a költsége 35 lakh rúpia volt. Automatikusan kezdem keresni a szótárban a „lakh” szót; természetesen nem találom. Pedig pokolian ismerős. Töröm, töröm a fejem, aztán egyszer csak beugrik: persze, Széchenyinél olvastam, maharadzsai számok, a lakh és a crore! Az előbbi százezret ér, a másik tízmilliót. Azaz 1574-ben, amikor elkészült a vár, összesen 3 és fél millió rúpiába került. Nagyon valószínűnek tartom, hogy amikor Kashim Khan, a vezető építész benyújtotta Akbarnak a végszámlát, az csak legyintett egyet, és fizetett. Amit ugyanis Fatehpurban láttam, azt bizonyítja, hogy őfelsége sem szegény, sem garasos nem volt.

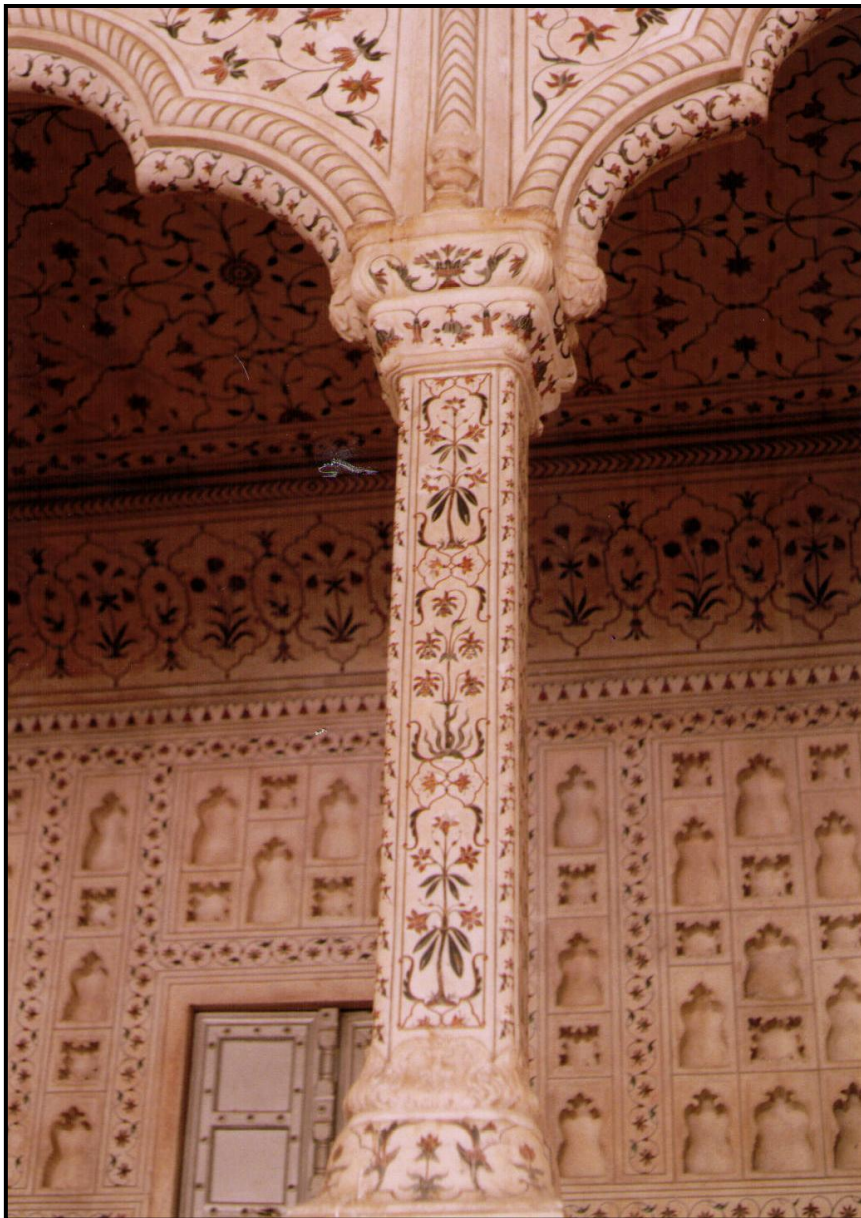
De most már jó lenne indulni, hol a csudában lehet Deepak? A riksája, vagyis egy riksa itt áll, őt meg elnyelte volna a föld? Megkérdezem az egyik itt csellengőt, nem látta-e véletlenül. Éppen akarja mondani, hogy nem, mikor mellettünk terem egy cingár pasas, hogy Deepak barátja, ő lesz az, aki engem elvisz bárhová, és nem is kell fizetnem, majd Deepakkal elintézem a pénzügyeket. Remek, mehetünk is az Agra erőd Delhi kapujához. Négy van neki, a Delhi, az Amar Singh, a Vízi-kapu (Water Gate), és a Darshni Darwaza. Ezekből csak az első kettőt használják, de a főbejárat a Delhi kapu. Ám, hogy érdekesebb legyen az ügy, ez a kapu nem egy kapu, hanem három. Mégpedig úgy, hogy van a külső fal, azon kapu; a belső fal, még egy kapu; a császári rezidenciát a várbelsőtől elválasztó fal – természetesen megint kapu. Szinte lehetetlen érzékelni a méreteit ennek az erődítménynek. A hossza 2,8 kilométer, szélesebb, mint 1 kilométer, a falak vastagsága meg? A külső kapu boltozata 18, a másodiké 24 lépés volt. És nem tipegtem, jól meghúztam a lépteimet. Ha csak 70 centivel számolom a lépteim hosszát, akkor is 12 és fél, illetve 17 méter vastagok a falak a föld színén. De kell is, hogy ilyenek legyenek, mert – a kutyafáját, csak átszámolom méterbe! – a külső fal 40 láb, azaz körülbelül 12 méter, a belső 70 láb, tehát 21 méter magas! Vizesárok is kettő van: a két fal között is, meg kívül, a külső fal előtt. Természetesen, ma már ezek nem árkok, sőt, a külső árok el is tűnt, a vár és a Jamuna között úttest húzódik ma már, de a két fal között is csak füves, bozótos terület árulkodik a hajdani, belső védműről. A paloták, vagy palotakerület az erőd déli-délkeleti csücskében terjedelmeskedik. Hatalmas terület, csomó palota, zenána, bazár, meghallgató csarnokok, belső mecsetek, teraszok, gyakorlatilag egy családi város. A Moghul família városa. Építkezett itt mindenki, aki számított: Akbar, Jehangir, Shah Jehan, Aurangzeb. Ők négyen voltak a dinasztia igazán nagy formátumú uralkodói. Előttük is, utánuk is volt még két-két szultán, hiszen az uralkodócsalád 1526-tól egészen 1858-ig szerepelt a történelem színpadán. Jómagam két korszakot fedezek föl a palotákon: a vörös homokkő-korszakot, és a fehér márvány-korszakot. Meg sem próbálom felsorolni azokat a palotarészeket, szobákat, teraszokat, ahol, amikben megfordultam. Igaz, nem is bédekkert írok. De néhány érdekességet nem hagyhatok szó nélkül. Rögtön az első palota Jehangiré, Akbar építtette, olyasmi a stílusa, mint a fatehpuri palotaké. Kétszárnyú épület, hatalmas kapuzat közepén, mindkét szárny sarkán egy-egy torony, a már említett, jellegzetes indiai-mogul stílusban. A falakon, mennyezeteken szinte nincs is sima felület, növényi, geometriai díszítések borítanak mindent. Áttört faragású kő ablakrácsok, arab betűs feliratok. Tőle jobbra, és mögötte romos palotarész, ez volt a Száz asszony palotája. Ami azonban nagyon érdekes, az a jóval a bejárat előtt, vasrácsokkal kerítve, irdatlan méretű fürdőkád. Mint egy hatalmas csésze, olyan. Másfél méter magas, 2. 43 méter az átmérője, és a felső kerülete 7 méter 62 centi. Egy tömb porfírból faragták ki. Hogy bele lehessen mászni, az oldalán lépcső vezet föl a peremére. A hagyomány szerint ebben ülve fedezte föl Nur Jehan, Jehangir felesége a rózsaoajat. Hányatott élete volt ennek a fürdőcsészének, 1857-ben kicipelték Agra egyik parkjába, nem sokkal később visszahurcolták az erődbe, a Nyilvános meghallgatás csarnokába, onnan került erre a kitüntetett helyre, a palota elé.

Ebből a palotából kiindulva járom be azt a hosszú utat, ami végigvezet a palotakomplexumon. Már messziről kiabál a többi épület: „- Engem Shah Jehan építtetett!” Itt már homokkővet alig-alig látni, a fehér márvány uralkodik. A díszítés is nagyban változott: a falakon domborfaragású virágok, a márványban intarziák féldrágakőből. Döbbenetes, megsimítom a falat, s nem érződik, hol fejeződik be a márvány, hol kezdődik a virág. Mintha a természet alkotta volna ilyenné a követ, egész virágoskertek húzódnak benne.

Jehan sah csodálatosan egyszerű házi mecsetjébe nem megyek be, csak bepillantok. A legtisztább, hófehér márvány, mindenféle cifraság nélkül. Olvastam, hogy igen vallásos volt a császár. Ez a mecseten is látszik, nem vonja el semmi a figyelmet, teljes mértékben el lehet merülni Allah egyedülvalóságában.

A Diwan-I-Khas, a Magánkihallgatások csarnoka viszonylag kis kert. Mondom, viszonylag kicsi, legfeljebb négy tenispálya férne el rajta. A rendszer ugyanaz, mint a Diwan-I-Am rendszere, csak a császár nem fülkében, kőcsipke mögött, hanem emelet magasan, fehér márványtrónuson ücsörög, innen tekint le az elébe járuló külországi követekre, vagy saját birodalma nagyságaira. Ennek az emeleti terasznak még egy érdekessége van. A fehér trónus – ami a terasz kert felé eső szélén áll – mögött látható egy fekete is, ez a Jamuna felé néz. Trónus alatt nem trónszéket kell elképzelni, hanem egy márványlapot, ami a fekete esetében 322x299 centiméter, és 15 centi vastag. Egy darab, hangsúlyozom, egyetlen márványlap, ami a padló fölött úgy fél méter magasan lehet. A 15 centiméter magas oldalt körbe-körbe virágmotívumok, és arab betűs feliratok borítják. Ami igazán különlegessé teszi ezt a fekete trónust, az, hogy Jehangir készítette, amikor is felhorgadt, rebelliót követett el apukája, Akbar ellen. Nyilván ezzel akarta kifejezésre juttatni főbbségét.

Akarmelyik ablakból kinéztem, bármelyik erkélyre kiálltam, láttam a Jamunán túl, a sejtelmes, párába burkolózott Taj Mahalt. Szegény Jehan sah, élete utolsó évtizedében ő is csak így láthatta, innen vágyakozhatott a Szépek Szépére.

A nyilvános kihallgatás csarnokának egyik oszlopa.

A Diwan-I-Am, a Nyilvános kihallgatás csarnok olyan hatalmas, mint Fatehpurban. Itt azonban a kérelmező egy oszlopcsarnokba lép be, majd egy márvány zsámolyra áll föl uralkodója előtt, aki a gyönyörűen díszített, tágas szoba méretű fülkéjében ülve hallgatja. Innen nem tud láthatatlanul elmenni, hiányzik a jótékonyan takaró kőcsipke.

Óriási bronzkapu, a Chittor Gates vezet innen a zenána bazárába. A mohamedán asszonyokat idegen férfiszem nem pillanthatja meg. Ez nyilván, fokozottan volt érvényes a császár feleségeire. Igen ám, de ők is hús-vér asszonyok, akik imádnak vásárolni, költekezni, s nem utolsó sorban kiszabadulni a zenána fülledt légköréből. Ezért találták ki a bazárt, egy jó nagy udvart, üzletfülkékkel, ahol vásárolgathattak, és pletykálkodhattak a városból bejövő árusasszonyokkal. Játék volt ez persze, unaloműző színjáték. A legenda szerint a császár is szívesen játszotta az árus szerepét.

Órákon keresztül bóklászom a palotában. Nem tudom megenni. Vissza-visszatérek ide is, oda is. Szegény riksásom, győzi még? Vagy unalmában odébbállt? A Shadar Bazarban szeretnék még körülnézni.

Hát, maradtam volna inkább az erődben. Ez nem is indiai bazár, egy hosszú utca, nyugati típusú üzletek, nyugati turisták pénztárcájához igazítva. Illetve nem minden drága, csak az autentikus agrainak mondott dolgok, például a zsírkőből faragott, színes kőberakású dobozkák, ékszerek, istenszobrok, kőből-rézből összedolgozott hukkák, magyarul vízpipák. Az istenszobrokat végképp nem értem. Mert ugyan van egy kis hindu templom a palotában, de egészébe véve itt minden mohamedán. Nagyon nem illik ide a zsírkő Hanumán! Erősen érződik itt a turizmus hatása. Indiai mércével mérve eléggé tiszta város, legalábbis a Fort és a Taj környéke. Sok park, fák, zöldterület, s persze a Delhiben látott szlogen itt is visszaköszön: Green Agra – Clear Agra. És, sajnos, rengeteg reklám.

Pokolian elfáradtam a mai napon. De hiába hív az ágy, össze kell csomagolnom, holnap reggel indul a buszom a sivatagos Rajastanba, Jaipurba.